

25 жовтня 2019

**ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
АРХІТЕКТУРИ ТА БУДІВНИЦТВА
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЗА МАТЕРІАЛАМИ V ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ, МОЛОДИХ УЧЕНИХ
І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

**«АРХІТЕКТУРНИЙ РИСУНОК
У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ»**

УДК 72.012-043.83

Лугова І.А.

Асистент кафедри архітектури будівель та містобудування

Свячений П.

Студент

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
Навчально-науковий інститут архітектури та будівництва*

УМОВИ ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

У статті розглянуто умови і принципи утворення архітектурної композиції.

Ключові слова. Архітектурна композиція, закономірність, сприйняття, центр композиції, ритм, метр.

Постановка проблеми. Мистецтво архітектури проявляється там, де людина намагається певним чином організувати, упорядкувати простір. Народження гармонії і цілісності архітектурної композиції з низки складових, створення єдиного образу на основі ряду вимог – найголовніша задача архітектури. Архітектурна композиція створюється такими видами засобів як : розташуванням об'ємів в просторі; пропорціями, симетрією, масштабом архітектурних обсягів і їх частин, деталей, кольором; використанням елементів живопису та скульптури, деталей садово-паркового мистецтва. Об'ємно-просторова композиція будується виходячи з особливостей зорового сприйняття. Архітектурний простір відрізняється тим, що нерозривно пов'язаний з людиною, яка або знаходиться всередині, або спостерігає зі сторони. Архітектор безперечно повинен володіти майстерністю композиції, для того щоб об'єднати всі різноманітні вимоги, що пред'являються до архітектурних творів в цілісний організм та надати їм необхідну емоційну виразність – будь то будівля, чи то комплекс будівель, місто тощо.

Виклад основного матеріалу. Архітектурна композиція – це закономірне, системне і оптимальне поєднання об'ємів та простору в єдину гармонійну архітектурну форму (Рис.1). Форма– сума сталих і змінних властивостей будь-якого матеріального утворення, своєрідний «кістяк» форми.

«Композиція» в перекладі з латинської означає складання, з'єднання, зв'язок, структура.

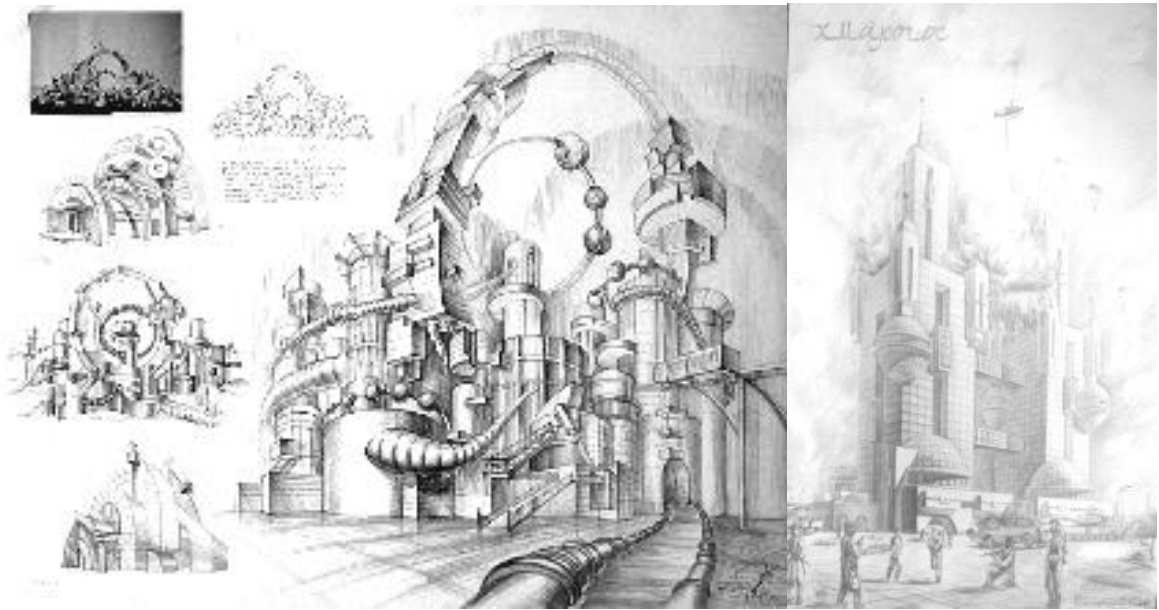

Рис.1 Архітектурна композиція

Розрізняють три основних види композиції: фронтальну, об'ємну і глибинно-просторову. Такий поділ певною мірою умовний, так як на практиці ми маємо справу з поєднанням різних видів композиції. Наприклад, фронтальна і об'ємна композиції входять до складу просторової, об'ємна композиція часто складається з замкнених фронтальних поверхонь і в той же час є невіддільною частиною просторового середовища.

Фронтальна композиція відрізняється невеликою глибиною і переважно фронтальним розташуванням елементів. Сприймається спереду, складається з глибинних або розділених на частини в плані елементів. Ці елементи відокремлюються від задньої фронтальній площини, висуваються вперед, розташовуючись на відстані один від одного. Таким чином вони розглядаються вже не як рельєфні, а як просторові форми. В архітектурній композиції ці форми звернені своєю головною фронтальною площиною до глядача. При побудові фронтально-просторової композиції слід враховувати ряд важливих умов. Перша – конфігурація форм, друга важлива умова це ритмічна побудова композиції. Специфічним тут є використання як

композиційного засобу порядку зміщення просторово-площинних елементів один відносно одного і утворення декількох ритмічних груп, сукупностей. Третя умова – графічно-пластичне моделювання елементів.

Об'ємно-просторова композиція являє собою форму, що має відносно замкнуту поверхню і сприймається з усіх боків. Об'ємна композиція завжди взаємодіє з навколишнім середовищем. Середовище може збільшувати або зменшувати виразність однієї і тієї ж композиції. Характеризується розвитком просторових елементів в трьох координатних напрямках при дотриманні їх компактності.

Глибинно-просторова композиція – це композиція, у якій включення четвертого виміру – часу – призводить до значного розвитку композиції в напрямку глибинного вектору. Майже завжди у глибинно-розвинутій композиції активно включено організований простір, що й дає назву цьому стану композиції. На відміну від попередніх станів, сприйняття композиційного задуму глибинно-просторової композиції можливе лише при послідовному рухові вздовж головної – глибинної – осі композиції, а остаточне розуміння задуму настає при завершенні такого руху.

Основні умови формування композицій:

1. Будь-яка композиція повинна мати закономірно утворений центр – головну композиційну подію, місце, навколо якого формується вся композиція, з якого починається або в якому завершується її розвиток. Центр може бути сформований у вигляді елемента, сукупності елементів, осі або порожнечі. Композиція може бути моноцентричною чи поліцентричною. У другому випадку композиція має один головний центр та декілька підцентрів, системно розташованих навколо головного центра, структурно підпорядкованих йому і побудованих на тих же принципах.

2. Композиція повинна будуватися на чітких закономірностях взаємодії елементів, які складають її зорове поле. Основними принципами, які забезпечують закономірний розвиток композиції, є метричний, ритмічний, мішаний (метро-ритмічний) та комбінаторний принципи взаємодії елементів. Найпоширенішим серед них є ритмічний принцип.

3. Композиція повинна бути структурованою, тобто сукупності елементів, з яких побудована композиція, мають бути об'єднані у групи, що складаються із такої кількості елементів, які комфортно, одномоментно і кількісно визначено сприймаються без додаткового ввімкнення логічного апарату їх підрахунку. Це означає, що оптимальна кількість однотипних елементів у сукупності не повинна виходити за межі числа Міллера. Правило, сформульоване американським психологом Джорджем Міллером у 1956 році, згідно з ним, кількість об'єктів, яку середньостатистична людина може тримати в робочій пам'яті дорівнює 7 ± 2 . Причому пам'ять не намагається аналізувати зміст інформації, важливі лише зовнішні, фізичні характеристики, якщо кількість елементів більше семи (максимум дев'яти), то мозок розбиває елементи на групи таким чином, щоб кількість елементів, що запам'ятовуються була від 5 до 9.

4. Композиція повинна бути врівноваженою тобто ліва і права частини композиції, розташовані обабіч вертикальної осі, проведеної через центр, мають зорозво сприйматися як рівнозначні за масою, колоритом, контрастними відношеннями, характером обрису та формами елементів, із яких сформовано поле композиції. Принцип дзеркальної симетрії рівновага композиції досягається автоматично, без додаткового осмисленого пошуку різноманітних засобів урівноваження асиметричних композицій. Тому в умовах вивчення теоретичних основ композиції використання симетрії як засобу досягнення рівноваги забороняється.

5. Композиція повинна бути системною, тобто сформованою із сукупностей подібних, взаємопохідних, взаємодоповнюючих або взаємовиключаючих елементів, неодноразово у закономірно змодельованих різновидах, повторених у загальному полі композиції.

6. Композиція повинна бути архітектонічною, тобто складеною з таких елементів, форма чи структура яких сприймається спостерігачем як свідомо побудована.

7. Композиція має бути закінченою в межах аркуша, на якому вона зображається.

Первинними об'єктивними властивостями форми, за допомогою яких формується композиція, є наступні:

- розміри елементів (висота, довжина, ширина);
- геометрична характеристика елементів (прямокутник, трикутник, конус, куля, циліндр тощо);
- тональні (світлотіньові) характеристики (темний, світлий);
- колір;
- положення на площині чи у просторі;
- маса;
- фактура (текстура).

Логічні зміни об'єктивних властивостей форми забезпечують створення системної композиції.

Засобами гармонізації та забезпечення єдності архітектурної композиції за рахунок повторюваності елемента є ритм і метр. Ритм – закономірне

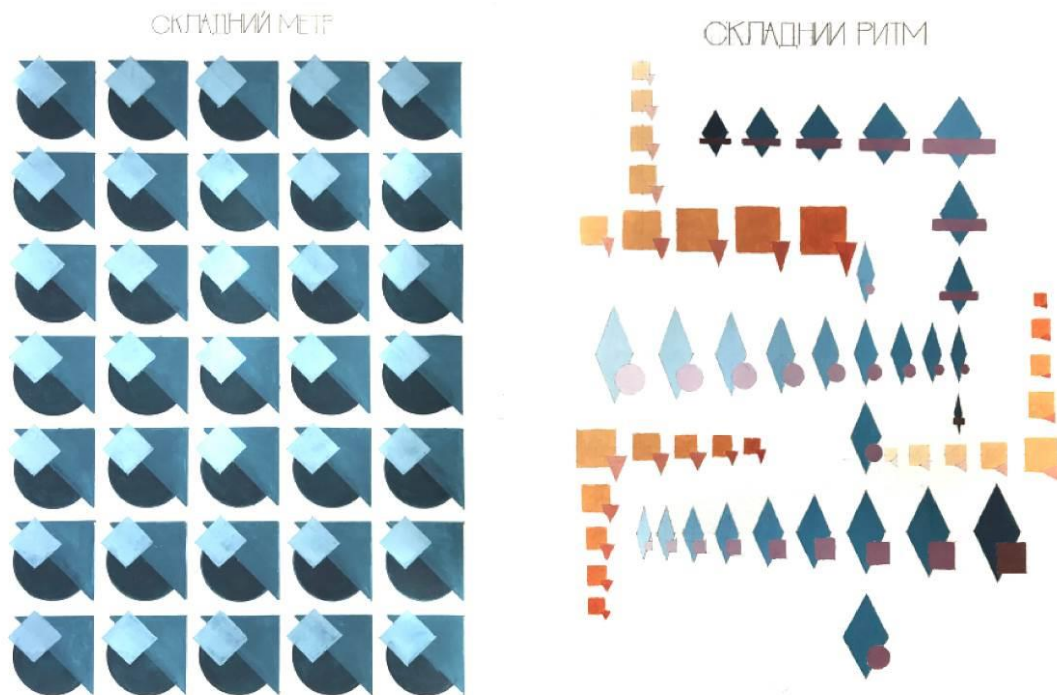

Рис.2. Метричний та ритмічний ряди

Чергування однакових або однохарактерним елементів композиції і інтервалів між ними, що динамічно розвиваються по вертикалі і горизонталі, або по обох напрямках. Метр – найпростіша і найбільш поширена форма ритму, точне повторення форм і інтервалів

між ними. Метр може бути простим, при однаковому чергуванні однієї форми або складним, при чергуванні групи або двох форм. Особливим видом гнучкого формоутворення є комбінаторика, суть якого – зміна форми на основі різного поєднання одних і тих же елементів. При такому поєднанні утворюються нові комбінації елементів і відповідно нові форми. Одна з характерних рис комбінаторики – відкритість у плані вільного розвитку форми в просторі.

Висновки та перспективи подальшого розвитку. В архітектурі поєднання об'ємів і просторів в єдине ціле пов'язано з вирішенням вказаних задач: функції, вираження конструктивної структури форми, гармонізація архітектурного твору.

УДК 378.4.147.214.18:72.012]: 73/76](477.83-25)

Петровська Ю.Р.

Кандидат архітектури,

старший викладач кафедри дизайну та основ архітектури

Національний університет «Львівська політехніка», Інститут архітектури

**НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ «РИСУНОК, ЖИВОПИС,
СКУЛЬПТУРА», ЯК ОСНОВА ХУДОЖНЬОЇ ПІДГОТОВКИ
ДИЗАЙНЕРІВ В АРХІТЕКТУРНІЙ ШКОЛІ
ЛЬВІВСЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ**

Фахівець-дизайнер сьогодні повинен володіти професійними якостями, необхідними для вирішення творчих завдань в професійній діяльності. Художньо-образне мислення, яке є основою проектною діяльності дизайнера, розвивається в процесі професійної освіти. При її надбанні формуються художньо-образне мислення, художній стиль та інші найважливіші характеристики професійної майстерності дизайнера. При цьому в рамках дисциплін «Рисунок» та «Живопис» не тільки формуються навички з академічно вивіреного зображення простору, але й ті, що допоможуть при вивченні інших дисциплін. Призначення цих курсів полягає в тому, що студенти повинні вміти